

**Міністерство освіти і науки України
Тернопільське обласне комунальне територіальне відділення
Малої академії наук України**

**Відділення:
мовознавство
Секція німецької мови**

**Зіставна характеристика фразеологізмів
із структурним компонентом *Auge/око*
у німецькій та українській мовах**

**Роботу виконала:
Багрій Анна Михайлівна
учениця 7-А класу
Теребовлянського
профільного ліцею**

**Науковий керівник:
Голочинська Ірина Олександрівна
Вчитель німецької мови**

ТЕРНОПІЛЬ — 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ПРО ФРАЗЕОЛОГІЗМ.....	6
1.1. Фразеологізм як лінгвістична одиниця.....	6
1.2. Особливості фразеологізмів як мовного знаку. Стійкість фразеологізмів.....	8
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПОРІВНЯННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ <i>AUGE/ОКО</i> У НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....	9
2.1. Аналіз структурно-граматичних відмінностей фразеологічних одиниць з компонентом <i>Auge/око</i> у порівнюваних мовах.....	9
2.2. Семантика фразеологічних одиниць з компонентом <i>Auge/око</i>	16
ВИСНОВКИ	22
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	24
ДОДАТКИ	26

ВСТУП

Сучасні перетворення в суспільстві, нові стратегічні орієнтири в розвитку економіки, політики та соціокультурної сфери, необхідність оволодіння людьми новими соціальними ролями при врахуванні відкритості та динамічності суспільства – усе зумовлює актуальність проблеми забезпечення ефективної комунікації. В процесі реалізації акту двостороннього спілкування виникає низка практичних труднощів, одна з яких – функціонування фразеологічних одиниць – викликає особливий інтерес.

Однозначне розуміння фразеологічної одиниці (надалі ФО) та інтерпретація їх змісту неможливі без аналізу широкого контексту визначаючої ситуації, і, передусім, без знання семантичних особливостей та ознак цих одиниць, які по-різному в них поєднуються.

Зіставне вивчення фразеології двох мов (у нашому випадку йдеться про німецьку та українську фразеології) допомагає зрозуміти хід розвитку та становлення самосвідомості кожного народу, особливості бачення та вираження ним у мові навколишнього світу та повсякденної дійсності.

Завдяки зіставленню ми можемо чіткіше виявити мовну сутність сталих сполучень і підкреслити їх специфіку у порівнюваних мовах, показати різноманітність форм їх вираження, що суттєво полегшить сприймання, а отже, й вивчення іноземної мови, зокрема її фразеологічного фонду.

Усі наведені вище міркування визначають **актуальність** даної наукової роботи.

Об’єкт дослідження — фразеологічні одиниці з компонентом **Auge/око** в українській та німецькій мовах.

Предмет дослідження — структурно-граматичні та лексико-семантичні особливості ФО з компонентом **Auge/око**.

Мета дослідження — встановити і проаналізувати основні подібності та відмінностей між ФО обох мов.

Завдання дослідження:

- виділити з фразеологічного складу двох мов фразеологічні одиниці з компонентом **Auge/око** та навести їх якомога повніший перелік;

- виявити особливості ФО з компонентом **Auge/око** як у структурно-граматичному, так і лексико-семантичному планах та дослідити зв'язки між цими особливостями і фразеологічною системою загалом;
- встановити основні подібності та відмінності між ФО обох мов.

Для досягнення мети та розв'язання завдань було використано метод суцільної вибірки із нормативних словників німецької та української мов, зіставний метод та метод аналізу за безпосередніми складниками.

Теоретичне значення дослідження полягає у тому, що в результаті наукового пошуку виявлено склад фразеологізмів із компонентом **Auge/око** у порівнюваних мовах; визначено їх структурно-граматичну організацію, семантику та особливості цих; наведено перелік фразеологізмів із зазначеним структурним компонентом у зіставляваних мовах з повними або частковими відповідниками та список ідіом, які функціонують лише в одній мові і не мають еквівалентів у іншій.

Практичне значення роботи полягає у прикладному використанні отриманих результатів дослідження, зокрема:

- при вивченні німецької та української мов, а саме — їх фразеологічного фонду та при встановленні взаємовідносин між фразеологією і лексикологією, синтаксисом, семантикою, як усередині кожної з мов, так і в міжмовному ракурсі;
- при проведенні зіставного аналізу цих мов, зокрема для глибшого вивчення особливостей їх лексичних рівнів;
- для лексикографії як одного із найважливіших засобів фіксації ФО у словниках з метою збереження та передачі їх для наступних поколінь.

Структура і об'єм роботи відповідають загальноприйнятим вимогам написання наукових робіт. Наукове дослідження складається із вступу, 2 розділів основної частини, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи становить 23 сторінки.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, її актуальність, визначено об'єкт, предмет і завдання дослідження; висвітлено наукову новизну, теоретичне і

практичне значення роботи, сформульовано основні твердження, що виносяться на захист.

Розділ I знайомить нас з поняттям фразеологізм та його особливостями як мовного знаку.

Розділ II подає **основні аспекти** порівняння фразеологізмів з компонентом **Auge/око** у німецькій та українських мовах.

У **висновках** підведено підсумки, викладено результати дослідження та виконаних завдань поставлених перед початком роботи, сформульовано основні теоретичні та практичні висновки.

Список використаних джерел містить список наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців у даній галузі опрацьованих нами в ході дослідження.

Кожен розділ доповнений додатковою інформацією, представленою в додатках нашої наукової роботи.

Додатки містять приклади фразеологічних одиниць німецькою та українською мовами.

РОЗДІЛ I

ПОНЯТТЯ ПРО ФРАЗЕОЛОГІЗМ

1.1. Фразеологізм як лінгвістична одиниця

Впродовж останніх десятиліть жодна галузь лінгвістики не зосереджувала на собі стільки уваги мовознавців як фразеологія. З'явилася вона ще на початку 50-х років і перебувала в стані «прихованого» розвитку. Зараз можна з впевненістю сказати, що фразеологія є самостійною лінгвістичною дисципліною. Дослідженню фразеології присвячено багато статей, книг, дисертацій, монографій, проте зацікавлення цією галуззю лінгвістики не зникає і до сьогодні. Фразеологічні засоби насичені емоційністю та вираженістю почуттів. З давніх давен до нас дійшли у крилатих висловах людські знання, радість, страждання, сміх і сльози, любов і гнів, віра і безвір'я, правда і кривда, чесність і обман, праця і лінь, істина й омана.

Оскільки кожна мова, як кожне явище у суспільстві, постійно розвивається і вдосконалюється, разом з нею розвивається і фразеологічний фонд. Фразеологія кожної мови збагачується, вміщуючи в собі неоціненні скарби із приказок, прислів'їв, афоризмів і професіоналізмів, анекдотів і жартів – з усього того, що впродовж багатьох віків плекає і зберігає у своїй пам'яті носій мови – народ.

Фразеологія є складним явищем, тому для вивчення її потрібен власний метод дослідження, а також використання знань інших наук – лексикології, граматики, стилістики, фонетики, історії мови, історії, філософії, логіки та краєзнавства. Засновником теорії фразеології є швейцарський лінгвіст французького походження Шарль Баллі, який вперше систематизував словосполучення у своїх працях «Нарис стилістики» та «Французька стилістика» [2, 18].

Об'єктом дослідження фразеології як розділу мовознавства є стійкі вислови, їхня структура, семантика, походження та взаємозв'язок з іншими мовними одиницями. Людина використовує фразеологічні вирази майже в усіх

галузях свого життя. Їх доволі часто можна побачити як в творах класиків, так і в творах сучасних письменників, активно вживаються засобами масової інформації та у повсякденному мовленні. Фразеологічні одиниці можна класифікувати відповідно до способів творення, ступеня мотивації, структури, належності до певної частини мови [8, 243]

Стійке сполучення, що являє собою змістову цілісність і відтворюється в процесі мовлення, називається фразеологізмом. Наприклад: покласти зуби на полицю; повісити носа; як рак свисне; з вогню та в полум'я.

Для фразеологізмів, з одного боку, характерні ознаки, спільні з словами, словосполученнями і реченнями, а з другого – вони відрізняються від них. До спільних ознак між словами та фразеологізмами можна зарахувати те, що вони не користуються щоразу, а відтворюються як готові, наявні в мові одиниці з певним значенням, а також відзначаються стійкістю складу і сталістю структури, часто позначають одне поняття і вступають у синонімічні зв'язки з словами, виконують ту ж функцію, що й слова. Наприклад: накивати п'ятами - втекти; пасти задніх - відставати.

Проте фразеологізми мають і відмінність від слів, яка полягає в тому, що фразеологізми складаються із самостійних одиниць мови – слів, які найчастіше функціонують окремо та мають відповідні форми. Також фразеологізми відрізняються більшою точністю значення, яке частіше, ніж у словах, супроводжується образною характеристикою. Наприклад: пройти вогонь і воду; чужими руками жар загрібати. Фразеологізми мають сталу конструкцію, одні й ті ж компоненти, заміна чи доповнення руйнує їх.

Отже, спираючись на твердження відомих дослідників, можна вважати основними характерними рисами фразеологізму є стійкість, варіативність, метафоричність та невмотивованість, експресивно-емоційне забарвлення та цілісність значення, що означає, що значення цілого виразу неможливо вивести зі значень його складових компонентів.

1.2. Особливості фразеологізмів як мовного знаку. Стійкість фразеологізмів

На сьогодні, на жаль, відсутня єдина класифікація фразеологізмів, яка надала б змогу повністю вивчити всі аспекти цього явища в мові. Різні мовознавці по-різному підходили до питання класифікації фразеологічних одиниць, з огляду на їх структуру, склад, походження, експресивно-стилістичні особливості, їх семантичну злитність тощо.

Перш за все, слід взяти до уваги класифікацією фразеологічних одиниць В. В. Виноградова [6, 143], який першим у вітчизняній практиці встановив чіткі межі між різними типами фразеологізмів та виокремив певні групи фразеологічних одиниць. На класифікацію В. В. Виноградова посиляється величезна кількість вчених, доповнюючи її, або хоча б згадуючи про неї. Сам вчений у процесі створення своєї класифікації послуговувався працями вже згаданого нами лінгвіста Ш. Баллі.

О. В. Кунін у своїх дослідженнях підкреслює такі аспекти структури фразеологізму:

1) стійкість вживання, що визначається загальноновживаністю сполучення в контексті окремого мовного народу;

2) структурно семантичну стійкість, яка базується на стабільності, іноді навіть незмінності стійкого сполучення.

3) стійкість значення і лексичного складу фразеологізму, тобто кожен фразеологізм має закріплене лексичне значення, яке не підлягає змінам.

4) синтаксична стійкість фразеологізмів, яка будується на тому, що вони мають певний порядок слів, який лише зрідка може порушуватись шляхом додавання до нього поодиноких лексем [10, 34].

Проте В. П. Жуков під стійкістю розуміє рівень, інтенсивність семантичної цілісності, цілісності компонентів. Як стверджує дослідник, фразеологічна стійкість природно пов'язана з смисловою цілісністю фразеологізму.

РОЗДІЛ II

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПОРІВНЯННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ *AUGE/OKO* У НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

2.1. Структурно-граматичні відмінності фразеологічних одиниць із компонентом *Auge/oko* у порівнюваних мовах

Виноградаов зазначає: «фразеологічні одиниці — це складні семантичні явища, досить різноманітні за своєю структурою».

Виходячи з цього, зробимо спробу виділити основні структурно-граматичні моделі або типи зіставляваних фразеологічних одиниць. За типи моделей приймаємо такі структурні моделі, де є видозміни в символічному зображенні і при цьому додається нова інформація. Типи структурних моделей ми виділяємо лише на рівні синтаксису.

Отже, за структурою всі фразеологічні звороти у порівнюваних мовах можна розділити на три групи:

- 1) стійкі фрази – фразеологічні одиниці, еквівалентні вільним реченням та предикативним сполученням слів
- 2) фраземи — фразеологічні одиниці, еквівалентні значенню слова, а за формою — вільні сполучення слів
- 3) фразеологічні одиниці. [8, 5]

До розряду ФО типу речень (стійких фраз) належать здебільшого фразеологічні структури, відомі під назвою прислів'їв, приказок та крилатих виразів. Щодо структури цей різновид ФО не є однорідним. Одні з співвідносних із реченнями фразеологізмів є комунікативними одиницями і передають певне судження, ціле повідомлення, інші ж виступають як номінативні одиниці, що називають певні явища дійсності.

Фразеологічні одиниці, організовані як прості речення, поділяються в обох мовах на:

- фразеологізми зі структурою двоскладових речень – поширених і непоширених, стверджувальних і заперечних (у заздрості на все великі очі; добрі очі все перелунають в українській мові; *Eigenes Auge sieht am schärfsten; die Augen gehen j-m auf; da bleibt kein Auge trocken* — у німецькій мові);
- фразеологізми зі структурою різних односкладових речень (не дає очима дивитися; j-m wurde schwarz vor Augen; es schwimmt j-m vor Augen).

Фразеологічні одиниці, співвідносні зі словосполученнями, можуть мати структуру як підрядного, так і сурядного словосполучення, тобто такого, що складається із незалежних одне від одного слів. ФО типу підрядних словосполучень складаються, як і звичайні словосполучення, з головного слова (у нас це іменник *Auge/око*) та одного чи кількох залежних слів або словосполучень. Цей тип ФО у порівнюваних мовах зустрічається найчастіше. Наведемо кілька прикладів:

бите око; оком моргнути не встигнути; вирячити очі; замилювати очі; як сіль в оці; упадати в око; вирости в очах; як зіницю ока; виплакати очі тощо;

ein blaues Auge; Augen rechts!; schöne Augen machen; scharfe Augen haben; Augen und Nase aufsperrern; im Auge behalten; zu tief in die Augen gesehen haben і т.п.

Розглянемо названі розряди у порівняльному плані детальніше. До першого розряду (ФО співвідносні із словосполученнями) слід зарахувати дві групи основних структурно-граматичних моделей.

До першої належать моделі, спільні для обох мов, зокрема:

1) прикметник + іменник:

німецька мова:

ein blaues Auge

ein böses Auge

українська мова:

бите око

гостре око

Цей інваріант і в українській, і в німецькій мовах реалізується у відносно невеликій кількості варіантів. У більшості випадків значення ФО цієї моделі

співвідносяться. Проте фразеологізм «*ein blaues Auge*» може перекладатися на українську мову словом «*синець*».

2) іменник + дієслово:

німецька мова:

ein Auge zudrücken

ein Auge riskieren

українська мова:

очі вилупити

очима вигравати

Із наведених прикладів можна зробити висновок, що іменник **Auge/око** у цій моделі може вживатися у різних відмінках. Дана структурна модель за кількістю ФО в українській мові набагато чисельніша, ніж у німецькій.

3) (займенник) іменник + прийменник + іменник + дієслово:

німецька мова:

sich die Augen aus dem Kopfe weinen

die Augen in die Hand nehmen

українська мова:

очей у Сірка позичати

правді у вічі дивитися

Ця структурна модель є не дуже чисельною.

4) Подібну, хоча і незначну, групу становить така модель: **іменник + сполучник (прийменник) + іменник:**

німецька мова:

Auge um Auge, (Zahn um Zahn)

Auge in Auge

українська мова:

око за око

око в око

Значення ФО цієї моделі в обох мовах співвідносне. У названих ФО структура і значення однакове у двох мовах.

Другу групу утворюють моделі відмінні за своєю структурною будовою і ті, які функціонують лише в одній із них. Для німецької мови, наприклад, характерні такі специфічні структурно-граматичні моделі:

1) Прийменник (займенник)+ прикметник + іменник + дієслово: *mit halbem Auge sehen; mit großen Augen ansehen; j-n mit scheelen Augen ansehen; mit einem blauen Auge davon kommen; mit offenen Augen schlafen.*

Як бачимо, іменник тут вживається лише у знахідному відмінку однини, а семантика дієслова означає отримання або володіння ким-, чим-небудь.

2) Прикметник (неозн. арт.) + іменник + дієслово: *große Augen machen; kleine Augen machen; ein blaues Auge davontragen; feuchte Augen bekommen; verliebte Augen machen.*

3) Займенник + (артикль) іменник + дієслово: *j-m Augen machen; j-m die Augen öffnen; j-m die Augen auswischen; sich die Augen ausgucken; sich die Augen ausweinen* та ін.

4) Прийменник (займенник) + іменник + дієслово: *j-m aus den Augen sehen; j-m etw. vor die Augen bringen; sich vor Augen führen; j-m aus dem Auge geschnitten sein; j-n von den Augen absehen* тощо.

У німецькій мові зазначена модель представлена досить широко. Це пояснюється тим, що значна частина словосполучень такого типу містить структурні компоненти – дієслова з конкретними керуваннями.

5) Прийменник + числівник + іменник + дієслово: *auf zwei Augen stellen; auf seinen fünf Augen beharren; auf zwei Augen stehen* тощо.

6) Іменник + сполучник + іменник + дієслово: *Auge und Ohr aufhaben; Augen und Nase aufsperrern; Ganz Auge und Ohr sein; Auge und Hand in etw. lassen* та ін.

Українській мові, на відміну від німецької, притаманні такі структурно-граматичні моделі:

1) Частка «не» + дієслово + (прийменник) + іменник: *не моргнути оком; не відірвати очей; не зводити очей; не вірити очам; не зімкнути очей* та ін.

2) Фразеологічні одиниці – порівняння: *ніби полудом затемнило очі; хоч в око стрель; як в око вліпити; як зіницю ока; аж очі рогом вилазять.*

3) Різноструктурні фразеологічні одиниці: *в Сірка очі позичати; не при туману в очі; куди очі понесуть; роззуй очі; треба якось в очі дивитися* та ін.

Окрему групу становлять ФО зі структурою речень. У німецькій мові з точки зору структурних характеристик речення виділяються такі моделі:

1) Займенник + дієслово + іменник + другорядні члени речення: *jemand hat schwere Augen; j-m blieben fast die Augen stehen; j-m fallen die Augen vor Müdigkeit zu; j-d hat die Augen wie ein Luchs* та багато інших.

Ця модель притаманна тільки німецькій мові.

Дві наступні моделі властиві обома мовам:

1) **ФО з великою кількістю компонентів:** *das passt wie Faust auf die Augen; man kann nicht die Hand vor den Augen sehen; der Vater sieht dem Kind aus den Augen; j-m am liebsten die Augen auskratzen wollen; mit offenen Augen durch die Welt gehen* і т.п.

2) **ФО – прислів'я:** *Liebe hat ihren Sitz in den Augen; Zwei Augen sehen mehr als ein; Die Augen glauben sich selbst, die Ohren anderen Leuten; Besser ein Auge verlieren, als den guten Ruf; Die Augen sind weiter als der Bauch* тощо.

В українській мові така структурна модель також наявна: *Очима світить, а боком душу тягне; Стид не дим, очей не виїсть; Очам страшно, а руки зроблять; Де оком не доглянеш, там калитою доплатиш; У заздрості на все великі очі.*

Крім того, тут також виділяються ФО з великою кількістю компонентів: *Не микулай очима, як не твоя дівчина; Сів, як більмо на оці; І кривим оком не погляне* та багато інших.

Таким чином, встановлено, що і для німецької, і для української мов характерними є групи фразеологізмів, аналогічні за своєю структурою, і яким притаманна висока структурно-синтаксична еквівалентність. Причому, німецька мова відзначається більшою різноманітністю структурно-синтаксичних моделей. В українській мові ФО побудовані за двома основними моделями.

Одна із основних причин функціонування ФО, які є аломорфними структурними моделями, полягає у відмінностях між граматичними і синтаксичними системами української та німецької мов. Для німецького речення типовим є сталий порядок слів. Українському реченню ж притаманна вільна, часто змінювана послідовність побудови, тому для української мови характерна висока варіативність порядку слів.

Порядок слів у німецькому словосполученні, у тому числі й ідіоматичному, також відрізняється від українського значно строгішою послідовністю. У німецькій мові практично не допускається перестановка

компонентів фразеологізмів, тому що вони характеризуються великою стійкістю відтворюваності, що відрізняє їх від будь-яких інших словосполучень. Це означає, що кожний член у структурі німецького фразеологізму має своє чітко визначене місце. Наприклад, фразеологізм *«die Binde fiel j-m von den Augen»* не можна сказати по-іншому, тому що дієслово у цьому виразі завжди стоятиме на другому місці. Інші варіанти неможливі.

В українській мові фразеологізм-відповідник може реалізуватися у кількох варіантах, наприклад: *мов полуда спала з чийх-небудь очей; мов з чийх-небудь очей полуда спала; мов спала полуда з чийх-небудь очей; мов полуда з чийх-небудь очей спала.*

При цьому перестановка компонентів не впливає на семантику фразеологічного виразу.

До особливостей граматичної будови німецьких ФО слід також віднести вживання зворотніх дієслів. Наприклад, займенник **«sich»** часто вживається у давальному відмінку: *«sich (D) die Augen nach j-m, etw. ausgucken»*, *«sich (D) die Augen aus dem Kopfe weinen»*, *«sich (D) die Augen blind schauen»*:

«Aus zwei Punkten waren vier geworden, zwei Reiter und zwei Maultier.

Die drei starrten sich beinahe die Augen aus dem Kopf» (E. Klein).

В українській мові поширеним композиційним засобом виступає внутрішнє римування [1, 85]: *Лучче одно око своє, ніж чужі обоє. / Очам видно, та ногам обидно. / Свій глаз - алмаз, чужі руки – круки. / У вічі – як лис, а поза очі – як біс. / В очі любить, а поза очі губить. / Вір своїм очам, а не чужим речам. / На чужий коровай – очей не поривай.*

Окремі приклади внутрішнього римування можна знайти і в німецькій фразеології: *Augen auf, Kauf ist Kauf*. Проте загалом для цієї мови воно є нетиповим.

В українській мові характерною особливістю є доконаність дії: *«окинути оком»*, *«оком моргнути не встигнути»*, *«спустити з очей»*, *«очі закрити»*, *«очі проглядіти»* та багато інших, що не властиво для німецької мови, оскільки категорія даного виду у цій мові відсутня.

Ці особливості фразеологізмів, їх основні подібності і відмінності у структурі та їх специфічні властивості, організація та особливості вживання проявляються на синтаксичному рівні двох мов. Такий спосіб зіставлення показав основні аспекти співвідношення фразеологічних одиниць зі структурним компонентом **Auge/oko** і дав змогу встановити їх основні структурно-композиційні елементи та їхнє розташування у різних граматичних конструкціях в обох мовах. Він також дозволив виділити фразеологічні одиниці зі своєрідними властивостями, структурно-синтаксичними моделями, які, або взагалі відсутні в одній з порівнюваних мов, або займають у ній периферійне становище.

2.2. Семантика фразеологічних одиниць із компонентом **Auge/око**

Фразеологізми у порівнянні зі словом володіють особливим, специфічним значенням, яке прийнято називати **фразеологічним**.

Фразеологічне значення є однією з диференційних ознак ФО. Воно також вважається найскладнішим не лише у фразеології, але й у мовознавстві.

При визначенні фразеологічного значення слід передусім опиратися на ті елементи мовної структури, які безпосередньо беруть участь в реалізації значення ФО. Важливу функцію в цьому відношенні виконують компоненти фразеологізмів, оскільки фразеологічне значення має компонентну основу, а в окремих випадках значення ФО впливає з послабленого значення його компонентів.

Результати дослідження фразеологічних словників дають підстави стверджувати, що основна маса стійких мовних одиниць фразеологічної системи порівнюваних мов групується навколо іменників, у тому числі іменників, що є назвами частин тіла людини або тварини, як-от голова, зуб, око, ніс, нога, рука.

Іменники, навколо яких групуються ФО, називаються структурними компонентами ФО. Під **компонентом** ФО розуміють слова з модифікованими, змінними значеннями.

Відомо, що семантика ФО не впливає з суми значень компонентів, однак вона в певній мірі зумовлена структурою слів-компонентів.

Дослідження вмотивованості одиниць мови, в тому числі і ФО, вимагає подальшого аналізу структури значень їх компонентів, у нашому випадку, передусім слів **Auge/око**.

Слово **Auge/око** в українській і німецькій мовах полісемантичне. Великий тлумачний словник сучасної української мови фіксує 3 значення цього слова [22].

Універсальний словник Duden німецької мови виділяє 5 значень [20].

Семантика фразеологізмів з компонентом **Auge/око** зумовлена тією чи іншою мірою значенням саме цього слова. Не дивлячись на те, що слово **Auge/око** полісемантичне, похідні значення, які утворюють розгалужену систему, безпосередньо пов'язані з прямим – «орган зору, здатність бачити, сприймати навколишній світ за допомогою зору».

Аналізуючи ФО з компонентом **Auge/око** у компонентному відношенні, ми можемо виділити такі основні типи ФО: з предикативною структурою (двочленні і одночленні структури) та іменні і дієслівні фразеологічні сполучення.

ФО з компонентом **Auge/око** різноманітні за структурою. В одних слово *око* є граматично незалежним, навколо нього групуються інші компоненти ФО (в українській мові – *бите око, очі бігають, очі полізли рогом, очі на мокрому місці*; в німецькій мові *das innere Auge, da blieb kein Auge trocken, sehendes Auge, mit bloßem Auge* та ін.).

Більшу групу становлять фразеологізми, в яких слово **Auge/око** виконує підрядну синтаксичну функцію (в українській мові – *очима прями, оком не моргнути, очі рвати, очам не вірити*; в німецькій мові *die Augen rollen, mit dem Aug' und dem Daumen sprechen, ein böses Auge haben, ein Auge voll Schlaf nehmen* і т.п.).

Проте слово **Auge/око** і в першій групі фразеологізмів, і в другій – є семантично стрижневим, бо воно визначає загальне цілісне значення ФО.

Таким чином, ми розмежовуємо структуру граматичну і семантичну, компоненти граматично і семантично стрижневі.

Іменними називають фразеологізми з узагальнено-предметною семантикою, об'єктивізованою в граматичних категоріях роду, числа, відмінку [2, 46]. Наприклад:

а) німецька мова:

ein blaues Auge – “*підбите око, синець*”;

das geistige Auge – “*духовне око*”;

ein böses Auge – “*лихе око*”.

б) українська мова:

бите око – “*натреноване око*”;

лихе око – “*око, яке, ніби-то, приносить нещастя*”;

Більшу групу становлять дієслівні ФО у двох порівнюваних мовах [17, 57]. **Дієслівними** називають фразеологізми з узагальненою семантикою процесуальної ознаки, об'єктивізованою в дієслівних категоріях виду, стану, способу, особи, часу [2, 53]. Дієслівні ФО з компонентом **Auge/око** вживається

для позначення різноманітних дій і станів, пов'язаних із взаємовідносинами людей, а також для позначення психічного і фізичного стану осіб, яких словосполучення стосується.

За загальною семантикою фразеологізму вони співвідносні з певними групами дієслів і означають:

1) Процес сприймання, увагу:

а) німецька мова:

ganz Auge und Ohr sein – «дуже пильно дивитися і уважно слухати, перетворитися на зір та слух»;

die Augen überall haben – «всюди мати своє око, бачити, помічати все»;

etw., j-n nicht aus dem Auge lassen – «не спускати очей з кого-н., чого-н.»;

б) українська мова:

очима пасти – «споглядати, дивитися»;

зводити очі на кого-н., що-н. – «дивитися, звернути увагу на кого-н., що-н.»;

з ока не спустити – «пильно стежити за ким-н., не випускати з поля зору».

2) Психічний стан, пов'язаний з процесами мислення:

а) німецька мова:

die Augen rollen – «вирячити очі (від люті)»;

zu tief ins Auge gesehen haben – «закохатися в кого-небудь»;

verliebte Augen machen – «дивитися закоханими очима» та ін.

б) українська мова:

очам не вірити – «бути вкрай здивованим, побачивши кого-, що-небудь»;

очей не відірвати – «із зачаруванням дивитися на кого-, що-небудь»;

витріщити очі – «здивуватися» і т. п.

3) Фізичний стан особи:

а) німецька мова:

kleine Augen machen, haben – «клювати носом, куняти»;

j-s Auge bricht – «чий-небудь очі згасають (настає смерть)»;

j-m fallen die Augen zu – «очі злипаються від втоми»;

б) українська мова:

очі запливли – «про очі, які зробилися маленькими на розповнілому обличчі»;

блимати очима – «мовчати, не знати, що відповісти»;

не зімкнути очей – «не заснути і на хвилину».

4) Дії осіб і саму особу:

а) у німецькій мові до цієї групи належать такі ФО:

j-m die Augen auswischen – «обдурити кого-небудь, замилити очі кому-небудь»;

Auge und Herz offen für j-n haben – «щиро ставитися до кого-небудь»;

die Augen in der Hand haben – «діяти не вагаючись, давати волю рукам, усе хапати руками».

б) в українській мові до цієї групи можна віднести наступні ФО:

оком моргнути не встигнути – «сталось щось дуже несподівано, миттєво, дуже швидко»;

очима прясти – «загравати, кокетливо дивитися»;

очі відкрити кому-небудь – «вивести з оман, сказавши правду»;

очі рвати з кого-небудь – «закохувати»

Із наведених прикладів ми можемо зробити висновок, що компонент **Auge/око** функціонує у даних семантичних групах як домінуючий і реалізує ту ж сему: «зір, орган відчуттів, через який відбувається процес пізнання навколишнього світу».

До окремої групи можна віднести фразеологізми, які за своєю будовою є спонукальними реченнями. В українській мові з іменником **Auge/око** наявні такі ФО: **роззуй очі!** – «подивись уважно, придивись»; **геть з перед очей** – «не показуйся, забирайся!». Аналогічний фразеологізм є і в німецькій мові: **geh mir aus den Augen!** – «геть з-перед очей!, забирайся!» До цієї групи належать такі сталі сполуки: **Augen rechts!** – «рівняння направо!»; **Augen links!** – «рівняння наліво!».

У результаті вивчення основних груп ФО з компонентом **Auge/око** встановлено, що в двох мовах найбільшу групу утворюють дієслівні ФО. Отже, стабільність зовнішньої оболонки ФО не є абсолютною. Ця оболонка може зазнавати значних змін, але загальна семантика залишається незмінною. Такі зміни ФО називають варіаціями; ФО, які зазнали змін — варіантами, а саме явище змінності — варіантністю.

Під **фразеологічними варіантами** розуміють співіснуючі в мовній системі утверджені традицією різновиди ФО, які мають те саме значення, але різняться між собою одним чи кількома компонентами лексичного складу або певними елементами граматичної структури.

Ми розглянемо ті варіанти, які притаманні ФО з компонентом **Auge/око**. Вважаємо за доцільне показати всі можливі варіанти у сукупності всіх їхніх відношень у порівнюваних мовах.

У німецькій мові при зіставленні фразеологізмів з іменником **Auge/око** було виділено наступні фразеологічні варіанти, які зумовлені заміною:

1) лексичних синонімів або слів з однієї лексико-семантичної групи, зокрема:

а) заміна одного іменника іншим:

*Augen und Nase (**Ohren**) aufsperrern* – «випріщити очі, роззявити рота»;

*лізе в очі, як оса (**осока**)* – «набридає, дратує»;

*як ока в лобі (**голові**)* – «як щось найдорожче».

б) заміна прикметника:

*feuchte (**nasse**) Augen bekommen* – «заплакати, пустити сльозу».

*Заздрісний (**зависливий**), як попівське око* – «про дуже заздрісну людину».

в) заміна дієслів. У цій групі спостерігається найбільше варіантів:

*ins Auge fallen (**stehen, springen**)* – «упадати в око»;

*j-m zu tief ins Auge gesehen (**geschaut, geguckt**) haben* – «закохатися в кого-небудь»;

*очі колоти (**муляти**)* – «дратувати, допикати»;

*очі вибивати (**випікати, пекти**)* – «докоряти, соромити»;

г) заміна прийменника:

*j-m etw. an (**von**) den Augen ablesen* – «бачити що-небудь по чийх-небудь очах»;

*лізти у (**межи**) вічі* – «настирливо, нагадувати про себе, набридати, чіплятися з чим-небудь».

2) словотвірні варіанти:

*im Auge behalten (**halten**)* – «стежити, не спускати очей»;

оком накидати (закидати) – «час від часу поглядаючи, звертати увагу на кого-небудь».

Встановлено, що взаємозамінними компонентами ФО найчастіше, хоч і не завжди, бувають слова, які належать до тієї самої частини мови.

У деяких ФО виступають рівноправні компоненти – іменники, що мають форму однини і множини – *різати око (оці), топити очі (око); ins Auge (in die Augen) fallen, ein Auge (die Augen) haben; j-s Auge bricht (j-s Augen brechen)*. Проте зміна однини-множини у деяких випадках впливає на значення ФО. Наприклад:

Ein Auge zudrücken – «дивитися крізь пальці, не дуже прискіпуватися»;

Die (beiden) Augen zudrücken – «закривати очі на що-небудь, не хотіти бачити, помічати що-небудь».

Певним типам ФО властива варіація порядку слів. Таких варіантів найбільше серед дієслівних фразеологізмів української мови. Для німецької мови це не характерно, оскільки німецьке речення має фіксований порядок слів. Для української ж мови властива варіація порядку слів.

Отже, можна стверджувати, що фразеологічні одиниці мають багато варіантів у своєму складі. Це свідчить про постійне оновлення їх лексичного складу. При цьому, загальне значення фразеологізмів не змінюється.

ВИСНОВКИ

Часом серед лінгвістичних наук фразеологія не знаходить для себе місця, найчастіше її розглядають поруч з лексикологією або ж є її частиною. Іноземні дослідники не розглядають фразеологію як окремий підрозділ і тому не подають її точної класифікації. Такі питання типологічна, семантична та стилістична класифікація фразеологізмів, ступінь їхньої стійкості, системні зв'язки у ділянці сталих сполучень, їх походження тощо, завжди будуть мати важливе місце при вивченні їх у мовознавстві.

Як було зазначено у роботі, фразеологізми ставали об'єктом дослідження багатьох лінгвістів, як вітчизняних, так і зарубіжних, зокрема європейських: Н. М. Амосова, В. Л. Архангельського, Ш. Баллі, І. А. Бодуена де Куртене, В. В. Виноградова, О. Єсперсена, О. В. Куніна, О. О. Реформатського, О. І. Смирницького, І. І. Срезневського, Ф. Ф. Фортунатова, І. І. Чернишева, О. О. Шахматова тощо; та американських: Й. Бар-Хіллела, Дж. Катца та Дж. А. Фодора, Ю. Найди, Л. Сміта, Ч. Фріза, Ч. Хоккета та багатьох інших. Утім, ці вчені не дійшли згоди у питанні визначення терміну «фразеологічна одиниця», а також щодо класифікації фразеологізмів.

Спираючись на твердження відомих дослідників, можна вважати основними характерними рисами фразеологізму є стійкість, варіативність, метафоричність та невмотивованість, експресивно-емоційне забарвлення та цілісність значення, що означає, що значення цілого виразу неможливо вивести зі значень його складових компонентів.

Результати дослідження особливостей ФО із стрижневим компонентом **Auge/око** в німецькій та українській мовах дали можливість сформулювати такі висновки:

І. За структурною будовою в обох мовах виділяються три основні групи фразеологізмів з компонентом **Auge/око**:

1. ФО із структурою словосполучень. Це найбільш чисельна група у порівнюваних мовах.
2. ФО – речення. У більшості випадків це прислів'я і приказки.

3. ФО, які за своєю будовою є поєднанням службового та повнозначного слів. Ця група є найменш чисельною.

В ході порівняння структур ідіом з компонентом **Auge/oko** з'ясовано, що для німецької мови фіксований порядок елементів є обов'язковим, у той час як в українській мові спостерігається вільний порядок складових частин, який не впливає на загальне значення фразеологізму;

II. При порівнянні ФО з компонентом **Auge/oko** на лексико-семантичному рівні, встановлено, що всі похідні значення ФО з **Auge/oko** безпосередньо пов'язані з прямим: «орган зору, здатність бачити, сприймати навколишній світ за допомогою зору».

III. У двох порівнюваних мовах найбільшою лексико-семантичною групою є дієслівні ФО. При цьому з'ясовано, що більшість ФО всіх названих груп двох мов містять одну й ту ж сему: «орган зору, здатність бачити, сприймати навколишній світ за допомогою зору».

IV. Зіставлення у лексико-семантичному плані показало також, що ФО можуть мати у своєму складі варіанти, які характеризуються зміною одного з компонентів.

V. За об'ємом лексичного значення, структурною побудовою всі ФО з компонентом **Auge/oko** поділяються на три групи:

1. ФО, які є повними відповідниками, тобто це такі ФО, які збігаються як у структурному, так і в семантичному плані.
2. ФО, які є частковими відповідниками. Іншими словами, це фразеологізми, які містять у своєму складі компонент **Auge/oko**, але різняться структурною організацією, рідше ще й семантикою.
3. Третю групу складають ФО, які не мають відповідників у порівнюваних мовах з компонентом **Auge/oko**. Вони не збігаються ні за структурною організацією ні за значенням.

Цілісний перелік цих груп поданий у додатку.

VI. На основі вищезазначеного можна стверджувати, що ФО з компонентом **Auge/oko** як в українській, так і німецькій мовах характеризуються цілою низкою ізо- та аломорфних рис на структурно-граматичному та лексико-семантичному рівнях, які зумовлюють особливості їх вживання у кожній із мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажнюк Б. М. Національна фразеологія у іншомовному зіставленні.// Українська мова і література в школі. – 1990, №5. – С.82-87.
2. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. Зав. ред. Іващенко О.П. – Харків Видавництво при ХДУ “Вища школа”, 1987 – 134с.
3. Алехина А. И. Семантические группы во фразеологии современного английского языка / А. И. Алехина. – Минск : Высш. шк., 2004. – 156 с.Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. Зав. ред. Іващенко О.П. – Харків Видавництво при ХДУ “Вища школа”, 1987 – 134с.
4. Амосова Н.Н. Основы английской фразеологии. – М., 1963. – 214 с.
5. Баран Я. А. Основні питання загальної та німецької фразеології. – Л.: Вища школа, 1980 – 156с.
6. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография. Избранные труды / Виктор Владимирович Виноградов. – Москва: Наука, 1977. – 318 с. №121
7. Гаврись В. І. Сталі сполучення у німецькій мові (походження та вживання). – К.: Рад. шк., 1971 – 247с.
8. Звонська Л.Л. Давньогрецька мова: підручник для філософів. – К., 2011. – 674с
9. Кочерган М. П. Зіставна лексична семантика // Мовознавство. – 1996, №2-3. – С.3-12.
- 10.Кунин А.В. Курс Фразеологии современного английского языка. – М., 1996. 120 с.
- 11.Немецкие пословицы и поговорки. // Відродження. – 1993, №9 – С.77-78.
- 12.Німецько-український фразеологічний словник. В двох т. Упорядники: Гаврись В. І., Пророченко О. П. – К.: Рад. школа. – 1981.
- 13.Прадід Ю. М. Структурно-граматичні типи фразеологізмів та їх різновиди. // Українське мовознавство: Респ. міжвід. наук. зб. – К., 1989, Вип. 16. –С.28-38.

14. Райхштейн А. Д. Немецкие идиоматические фразы. // Иностранные языки в школе. – 1969, №4. – С.4-10.
15. Райхштейн А. Д. Немецкие устойчивые фразы. Пособие по лексикологии немецкого языка для студентов старших курсов педагогических институтов. – Л.: «Просвещение», 1971 – 158с.
16. Сучасна українська літературна мова. Стилїстика. За загред. Білодіда І. К. – К.: Наукова думка, 1973 – С.150- 177.
17. Тимченко І. В. Семантика фразеологічних одиниць та її компонентів. // Лінгвістичні дослідження. Збірник наукових праць лінгвістичних кафедр ХДПІ ім. Г. Сковороди. Редактор: Е. Д. Пазич. – Харків. ХДПІ., 1988. – С.56-61.
18. Удовиченко Г. М. Предмет фразеології та семантичні типи фразеологізмів // Українська мова і література в школі. – 1965, №2. – С.20-29.
19. Удовиченко Г. М. Фразеологічний словник української мови. В двох т. – К.: Головне видавництво видавничого об'єднання «Вища школа», 1984.
20. Duden Deutsches Universalwoerterbuch, hrsg. u. bearb. vom Wiss. Rat u. d. Mitarb. d. Dudenred. unter Leitung Guenter Drosdowski. – Mannheim: Bibliographisches Institut, 1989. – 1816S.
21. Fleischer, Wolfgang. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache. – VEB Bibliographisches Institut Leipzig, 1982. – 250S.
22. Mieder, Wolfgang. Deutsche Sprichwörter und Redensarten. – Stuttgart: Philipp Reclam jun., 1995. – 200S.
23. Tscherernyscheva I.I. Feste Wortkomplexe des Deutschen in Sprache und Rede. Moskau, 1980. — 156 S.

ДОДАТКИ

Додаток А.

**Фразеологізми з компонентом *Auge/око*,
які є повними відповідниками у двох мовах**

1. das Auge des Gesetzes – око (страж) закону , охоронець порядку;
2. ein böses Auge – лихе око;
3. ins Auge springen (stechen) – упадати в око;
4. j-n (ganz) aus den Augen verlieren – упустити кого-небудь з очей;
5. mit den Augen verschlingen (fast auffressen) – їсти очима;
6. sich (D) die Augen nach j-m, etw. ausgucken - очі видивити, очі прогледіти за ким-небудь;
7. sich (D) die Augen ausweinen – геть виплакати очі;
8. Auge um Auge, (Zahn um Zahn) –око за око, зуб за зуб;дар за дар, слово за слово;
9. mit offenen Augen schlafen – спати з розплющеними очима (бути неуважним);
- 10.große Augen machen (bekommen) – зробити великі очі, дуже здивуватися;
- 11.j-m die Augen öffnen – розкрити очі кому-небудь;
- 12.j-n von (an) den Augen absehen (ablesen) – бачити що-небудь по чийх-небудь очах;
- 13.unter vier Augen – на чотири ока;
- 14.j-d hat ein böses Auge - у кого-небудь лихе око;
- 15.eigenen Augen nicht trauen - не вірити своїм очам;
- 16.mit bewaffnetem Auge - озброєним оком;
- 17.Aug(e) in Aug(e) – віч-на-віч;
- 18.geh mir aus den Augen!- геть з-перед очей;
- 19.die Binde (ein Schleier) fiel j-m von den Augen – полуда спала з чийх-небудь очей;
- 20.die (beide) Augen zudrücken – закривати очі на що-небудь.

Додаток Б

Фразеологізми з компонентом *Auge/око*,**які є частковими відповідниками у двох мовах**

1. ein blaues Auge – підбите око, синець; die Augen (weit) aufreißen - витріщити очі, роззявити рота;
2. die Augen (weit) aufreißen - витріщити очі, роззявити рота;
3. die Augen verdrehen – заковувати очі, пускати очі під лоба;
4. die Augen rollen (mit den Augen rollen) – вирячити очі (від люті);
5. die Augen schließen – заплющити очі навіки (померти);
6. das geistige(innere) Auge – духовний, внутрішній зір;
7. die Augen niederschlagen (die Augen zu Boden senken, schlagen) – потупити, попустити очі, поставити очі в землю;
8. j-m (nicht) unter die Augen kommen (treten) – (не) потрапляти на очі кому-небудь;
9. mit den Augen klappern – грати очима, бісики пускати, кокетувати;
10. sich (D) die Augen blind schauen - очі видивити, очі прогледіти;
11. sich (D) die Augen aus dem Kopfe sehen (schauen, starren) – очі видивити, очі прогледіти;
12. sich (D) die Augen nach j-m, etw. ausgucken - очі видивити, очі прогледіти за ким-небудь;
13. sich (D) die Augen aus dem Kopfe weinen – геть виплакати очі;
14. etw. ist j-m ein Dorn in Auge - як більмо на оці, як сіль в оці;
15. mit großen Augen ansehen – широко розкрити очі, дуже здивуватися;
16. j-n mit scheelen Augen ansehen – коситися на кого-небудь; дивитися косо на кого-небудь;
17. ein blaues Auge davontragen – піти з підбитим оком; піти ні з чим;
18. verliebte Augen machen – дивитися закоханими очима;
19. j-m (schöne) Augen machen (drehen) – кокетувати з ким-небудь, бісики пускати, прясти очима;
20. j-m die Augen auswischen – замилити очі кому-небудь, обдурити.

**Фразеологізми з компонентом *Auge/око*,
які не мають відповідників у двох мовах**

НІМЕЦЬКА МОВА

1. das magische Auge – зелене вічко, індикатор настройки (у радіоприймача);
2. ein Auge riskieren – глянути скрадливо;
3. etw. liegt klar vor den Augen – цілком очевидно;
4. die Augen in die Hand nehmen – напружити зір; іти на дотик (в темряві);
5. die Augen in der Hand haben - швидко братися за діло; діяти не вагаючись; давати волю рукам;
6. die Augen auf Null stellen – поспати, задрімати; померти;
7. Tomaten auf den Augen haben – не бачити, бути неуважним;
8. keinen Sand im Auge haben – все добре бачити;
9. Augen im Kopf haben – бачити все самому;
10. mit halbem Auge - неуважно;
11. mit einem blauen Auge davon kommen – легко відбутися, відбутися легким переляком;
12. kleine Augen machen – мружитися, куняти, клювати носом;
13. feuchte (nasse) Augen bekommen – заплакати, пустити сльозу;
14. j-m aus den Augen sehen – мати чий-небудь очі;
15. j-m etw. vor die Augen bringen (führen) – показати що-небудь; продемонструвати, наочно показати; переконливо довести;
16. sich vor Augen führen (halten) – цілком усвідомлювати;
17. j-m aus dem Auge geschnitten sein - бути схожим на кого-небудь, як дві краплі води, бути викапаним ким-небудь;
18. auf zwei Augen stellen - ввірити долю якої-небудь справи одній людині;
19. auf seinen fünf (sieben, elf, achtzehn) Augen beharren – уперто обстоювати своє;
20. auf zwei Augen stehen – що-небудь тримається на одній людині;
21. Auge und Ohr aufhaben (offenhalten) – бути дуже уважним, пильним;

22. j-n, etw. unter Augen haben – наглядати за ким-небудь, чим-небудь;
23. die Augen schonen – спати, дрімати.

УКРАЇНСЬКА МОВА

1. блимати очима – wie ein Karmelitenmönch auf Urlaub dastehen;
2. залити очі – sich (D) einen Affen kaufen;
3. і оком не моргнути – ohne mit dem Wimper zu zucken;
4. куди очі дивляться – der Nase nach;
5. у кого-небудь хазяйське око – j-d ist ein guter Wirt;
6. відкривати кому-небудь очі на що-небудь – j-m den Star stechen;
7. в очі – ins Gesicht;
8. сміятися в очі – ins Gesicht lachen;
9. поза очі – hinter dem Rücken;
10. на око – nach Augenmaß;
11. як в око вліпити – den Nagel auf dem Kopf schlagen;
12. очі розбігаються – das ist eine Augenweide.

Додаток Г

Німецькі прислів'я з компонентом *Auge/око***та їх відповідники в українській мові**

1. Zwei Augen sehen mehr als ein (vier Augen sehen mehr als zwei) - один розум добре, а два ще краще; одна голова добре, а дві краще;
2. Aus den Augen – aus dem Sinn – як з очей, так і з думки;
3. Besser ein Auge verlieren, als den guten Ruf – краще втратити око, аніж добре ім'я;
4. Augen auf, Kauf ist Kauf – де очима не доглянеш, там калитою доплатиш;
5. Eigenes Auge sieht am schärfsten – краще одно око своє, ніж чужі двоє;
6. Die Augen sind größer (weiter) als der Bauch (Magen); Man füllt leichter den Bauch als die Augen; die Augen hungern noch, wenn auch der Bauch platzt – їв би очима, та душа не приймає; живіт ситий, та очі голодні; Очі б їли, та губа не може;
7. Was das Auge nicht sieht, bekümmert das Herz nicht – чого очі не бачать, того серцю не жаль;
8. Aus den Augen, aus dem Sinn – як з очей, так і з думки;
9. Den Balken in eigenem Auge nicht sehen, aber den Splitter im fremden - у чужому оці порошок бачить, а в своєму і пенька не помічає;
10. Draußen hat man tausend Augen, daheim kaum eins - у чужому оці порошок бачить, а в своєму і пенька не помічає;
11. Mit sehenden Augen blind sein - мати очі і не бачити;
12. Vor Augen gut, falsch hinterrücks – в очі любить, а позаочі гудить;
13. man glaubt einem Auge mehr als zwei Ohren – вір своїм очам, а не чужим речам;
14. das Auge des Herrn macht das Vieh fett – хазяйське око товар живить;
15. eine Krähe hackt der anderen kein Auge aus – ворон ворону ока не виклює; чорт чорту ока не виколе;
16. er kiest mit rechtem Auge in die linke Westentasche - ліве око дивиться у праву кишеню;

Додаток Д

**Німецькі прислів'я з компонентом *Auge/око*,
які не мають відповідників в українській мові**

1. Böse Augen sehen nie etwas Gutes.
2. Die Augen sind der Liebe Pforten.
3. Liebe hat ihren Sitz in den Augen.
4. Man muss hinten und vorn Augen haben.
5. Mancher schläft mit offenen Augen wie der Hase.
6. Mancher sieht mit einem Auge mehr als anderer mit zweien.
7. Zwei Augen sehen mehr als eins.
8. Auch die Augen des Narren werden naß.
9. Bei Freunden muss man ein Auge zudrücken.
10. Das Herz sieht schärfer als die Augen.
11. Der Tag hat die Augen, die Nacht hat die Ohren.
12. Eigenliebe macht die Augen trübe.
13. Fremder Rauch beißt die Augen.
14. Kein Auge sieht sich selbst.
15. Nur mit fremden Augen kann man eigene Fehler sehen.
16. Wer die Welt sehen will muss die Augen mitbringen.
17. Wer kranke Augen hat braucht scharfe Ohren.
18. Wo die Augen sprechen, kann die Zunge schweigen.

Додаток Е

**Українські прислів'я з компонентом *Auge/око*,
які не мають еквівалентів у німецькій мові**

1. Доки сонце зійде – роса очі виїсть.
2. Бідному все вітер в очі віє.
3. Нема й ока запорошить.
4. Голодне око не засне глибоко.
5. Заздрісний як попівське око.
6. Правда очі коле!
7. Око бачить далеко, а розум ще далше.
8. Всякий двір хазяйський оком держиться.
9. Свій глаз алмаз, чужі руки - круки.
10. Один без другого, як око без ока.
11. Не микуляй очима, як не твоя дівчина.
12. У мачухи прямі очі, а дивиться косо.
13. Ти йому плюй межі очі, а він каже – дощ іде!
14. У Сірка очей попросив – та й байдуже!
15. Лізе в очі, мов оса.
16. Не бачила очком – не кажи язичком.
17. Умів красти – умій і очима лупать!
18. На чужий коровай – очей не поривай.
19. Їжте очі, хоч повилазьте, - бачили, що купували!
20. Бачить глаз, а зуб не достане й раз.
21. Там-то глибоко – жабі по око!
22. Треба якось у очі дивитися.
23. В очах чоловічки догори ногами стали.
24. З сорому очі не вилізуть.
25. Одне око, та й те передране.

Додаток Ж

**Українські ФО за структурою словосполучень з компонентом *око*,
які не мають еквівалентів у німецькій мові**

1. **окинути оком кого-що** – мимохідь подивитися на кого-небудь, що-небудь;
2. **оком закидати** – час від часу поглядаючи, звертати увагу на кого-небудь;
3. **оком навести** - подивитися, глянути;
4. **очей не підвести** – соромитися, почувати себе ніяково
5. **очей у Сірка позичати** – про того, хто не має совісті, сорому;
6. **очиці як ясочки грають** – кокетливо дивитися, загравати;
7. **очі запливли** – про очі, які зробилися маленькими на розповнілому обличчі;
8. **очі колоти** – дорікати, соромити, викликати досаду, бути неприємним;
9. **аж очі рогом лізли** - про надзвичайно сильне відчуття фізичної перевтоми, виснаженості, гострого смаку; виражає почуття страху, сорому від чийх-небудь вчинків;
10. **очі на мокрому місці** – про людину, яка, легко розчулючись, часто плаче;
11. **очі обаранили від чого** - мати вигляд безтямного (від перенапруження, перевтоми);
12. **очі рвати з кого** – закохувати;
13. **відвести очі** - відвернути чию-небудь увагу; перестати дивитися на кого-небудь;
14. **зводити очі на кого** – дивитися, звернути увагу на кого-небудь;
15. **з п'яних очей** – у п'яному стані;
16. **куди не кинь оком** – скрізь;
17. **не можна очей показувати** – не можна бувати де-небудь, у кого-небудь;
18. **піти світ за очі** – піти, не вибираючи шляху;
19. **прикинути оком** – приблизно визначити обсяг, розмір, вартість чого-небудь;
20. **про людське око** - напоказ, для прикриття.